

Våldsutsatta kvinnor i missbruk och beroende

Samarbete, nätverksbyggande, metodutveckling och kunskapsspridning.

Presentation av Skaraborgs Kommuners
metodutvecklingsarbete i samarbete med Utväg å
nov 2009- nov 2010

Våldsutsatta kvinnor i missbruk och beroende

Våld mot kvinnor är ett kvinnofridsbrott och ett brott mot mänskliga rättigheter oavsett om kvinnan missbrukar eller inte. Alla våldsutsatta kvinnor har rätt till ett respektfullt och kompetent bemötande samt ett adekvat stöd. Kvinnor som missbrukar är en heterogen grupp. Kvinnorna finns i alla samhällsklasser och såväl alkohol, läkemedel som narkotika kan missbrukas. Ofta ses inte kvinnorna i första hand som våldsutsatta brottsoffer utan som missbrukare. Våldet negligeras och tolkas ofta som en följd av missbruket. Kvinnor som har missbruksproblem och utsätts för våld upplever ofta att de bemöts negativt och fördomsfullt. Det bidrar till att de känner misstro mot myndigheter och har en rädsla för att inte blir trodda när de berättar om övergrepp.

Kvinnor som missbrukar lever i en livssituation som medför ökad risk för att utsättas för våld. Det kan handla om våld och kränkningar från dem som är satta att hjälpa och skydda t.ex. väktare, polis, behandlingspersonal. Risken är också större att dessa kvinnor även blir utsatta för våld på öppen gata och av andra personer med missbruksproblem. Missbruk kan leda till att kvinnan får problem med sin hälsa och med sin ekonomi. Missbruk kan också leda till kriminalitet och att kvinnan inte har någonstans att bo. Vid hemlöshet eskalerar våld och missbruk.

Många kvinnor känner misstro och rädsla för att avslöja sin situation. Mycket skuld och skam präglar kvinnor som utsätts för våld. Det är än mer skambelagt att vara en missbrukande våldsutsatt kvinna och utsattheten är på många vis större för dessa kvinnor. Det är viktigt att kvinnorna inte ytterligare skuldbeläggs. Den hjälp de erbjuds skall inte villkoras med nykterhet eller drogfrihet. Det är viktigt att särskilja missbruket och våldsutsattheten och att erbjuda stöd av olika slag. Det handlar om två parallella problem där våldet inte automatiskt försvinner med nykterhet eller drogfrihet. Trots att många av kvinnorna har kontakt med många myndigheter verkar det som de ofta får mindre hjälp just på grund av sitt missbruk. Kvinnornas skyddsbehov tas inte alltid på allvar.

Det finns mer som förenar våldsutsatta kvinnor i missbruk med våldsutsatta kvinnor utan missbruk men det finns också särskilda aspekter att tänka på när det finns missbruk med i bilden:

Kvinnan kan missbruka för att överhuvudtaget uthärda i en våldspräglad relation som hon inte förmår att bryta.

Hon kan missbruka som en form av självmedicinering kopplat till den misshandelssituation hon lever i.

Missbruket kan binda henne hårdare till sin partner.

Partnern kan använda alkohol och droger som ett medel för att kontrollera henne och göra henne mera beroende av honom/henne.

Partnern kanske också erbjuder bostad.

Det kan vara så att partnern samtidigt som han/hon själv utövar våld också skyddar kvinnan mot andra våldsutövande personer.

Partnern kan hota att avslöja hennes eller hennes anhörigas missbruk eller kriminalitet om hon lämnar relationen eller gör en anmälan.

Kvinnans rehabilitering kan hindras av att partnern inte tillåter henne behandling eller att söka hjälp och stöd.

Kvinnans behov av att dölja ett missbruk kan hindra henne från att söka hjälp eller göra polisanmälan utifrån att hon är utsatt för våld.

Att våga fråga om våld är centralt för att kunna fånga upp och hjälpa våldsutsatta kvinnor. Det är viktigt att göra det på ett empatiskt och aktivt vis. Frågor om våld skall ställas vid enskilda möten. Om man får ett nekande svar är det viktigt att våga ta upp frågeställningen vid andra tillfällen. Erbjud stöd och hjälp. Betona att ingen skall behöva bli utsatt för våld av något slag. Om kvinnan uteblir eller avbokar ett besök, fortsätt att hålla kontakt och erbjud alternativa mötesplatser eller hembesök.

Exempel på frågor:

Jag vet inte om detta är något problem för dig, men många av mina klienter har upplevt fysiskt eller psykiskt våld i sina relationer. Jag frågar därför alltid rutinmässigt alla om detta. Har du blivit utsatt för någon form av hot eller våld av din partner?

Eftersom många av de kvinnor jag träffar i mitt arbete lever med någon som skadar eller hotar dem, frågar jag numera alla mina klienter om de varit utsatta för någon form av våld.

Hur har du det i din relation? Du verkar bekymrad över din partner. Uppträder din partner på ett sätt som är skrämmande? Blir han/hon våldsam, känner du dig rädd?

Du nämnde att din partner dricker för mycket. Hur uppträder han/hon vid påverkan?

Jag ser att du är skadad, ser nedstämd ut (har blåmärken, går illa, är ledsen), vill du berätta vad som hänt?

ASI-utredning är en systematisk intervju metod som bland annat innehåller frågor om våld i nära relationer.

Om kvinnan får behandling på behandlingshem för sitt missbruk är det viktigt att uppdraget också innefattar stöd och bearbetning när det gäller det våld hon blivit utsatt för.

Erbjud både skydd och vård

Råd och hjälp på nätet:

Drogportalen
www.drogportalen.se

Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelsberoende
www.rfhl.se
qjouren@rfhls.se (kvinnojour)

Drugnews
www.drugnews.se

Anonyma alkoholister
www.aa.se

Anonyma narkomaner

www.nasverige.org

Kvinnofridsportalen

www.kvinnofrid.se

Nationellt centrum för kvinnofrid

www.nck.uu.se

Sveriges kvinnojourers riksförbund

www.kvinnojour.com

Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige

www.roks.se

Socialstyrelsen

www.socialstyrelsen.se

www.vagenut.coop

www.utvag.se

Kvinnojouren Linnean i Lidköping har i samverkan med Social & Arbetsmarknad erhållit projektpengar från Länsstyrelsen för att starta ett skyddat boende i Lidköping för våldsutsatta missbrukande kvinnor. Jouren kommer att vara inrymd i en lägenhet om 2 rum och kök, kommer att ha två platser och beräknas komma igång under första kvartalet 2011. Social & Arbetsmarknad rekryterar för närvarande en projektledare (75%) som i nära samverkan med Linnean skall sköta om och utveckla boendet samt ge praktiskt och socialt stöd till de utsatta kvinnorna.

Platserna på jouren kommer i första hand att vara tillgängliga för kvinnor från kommunerna i gamla Skaraborg men i mån av plats kan även andra kommuner komma ifråga för en placering.

www.kvinnojourenlinnean@telia.com 0510/219 00 dagtid, 0200-11 33 33 kväll/natt

Boktips:

Mäns våld mot missbrukande kvinnor – ett kvinnofridsbrott bland andra

Carin Holmberg, Goldina Smirthwaite och Agneta Nilsson

Riskbruk och missbruk

Katarina Johansson och Peter Wirbing

Bryta vanor – kognitiv och beteendeariktad behandling vid missbruk och beroende

Carl Gyllenhammar

Gruppverksamhet med våldsutsatta kvinnor i missbruk och beroende

Bakgrund:

2006 beviljades Mariestads kommun projektmedel av Socialnämnden för att genomföra gruppverksamhet för kvinnor i missbruk med erfarenhet av våld i nära relation.

Vi var 2 gruppledare - en med erfarenhet från gruppverksamhet inom beroendeenheten och en med erfarenhet från gruppverksamhet med kvinnor inom Utväg Skaraborg.

Förberedelser och innehåll i gruppverksamheten, är till största delen sett ur ett våldsperspektiv och skall kompletteras med ett beroendeperspektiv.

Förberedelser och genomförande:

Målgruppen är kvinnor med missbruksproblem som varit/är utsatta för våld i nära relation och som har kontakt med kommunens beroendeenhet i någon form. Kvinnan skall få en personlig muntlig inbjudan. Det akuta missbruket skall vara brutit eftersom det är många praktiska detaljer som måste klaras av först. En förberedelse för gruppdeltagande kan vara att det ges en bred information om ”Vad är våld” i all gruppverksamhet inom beroendeenheten.

Rekommenderad gruppstorlek är 5 -7 kvinnor men vi har lärt oss att starta med mindre antal då det är viktigt att komma igång. Lokalen får gärna vara utanför beroendeenheten och det skall finnas tillgång till whiteboard eller blädderblock, pennor och fika.

Förberedande samtal görs med varje kvinna där båda gruppledarna ger information om gruppen, innehåll och syfte. Detta samtal ger gruppledarna möjlighet att undersöka vilka förutsättningar kvinnan har för att kunna genomföra gruppverksamheten. Om kvinnan beslutar sig för att gå med i gruppen får hon skriva på papper om deltagande och sekretess.

Gruppen träffas vid 5 tillfällen och är 1,5 tim långa. Gruppledarna har 30-60 min förberedelsetid samt 15-30 min sammanfattning efteråt beroende av om gruppledarna arbetat tillsammans tidigare och kunskapen om materialet. Gemensamt fika under grupptiden. Gruppverksamhetens innehåll påminner mycket om Utväg Skaraborgs kvinnogrupper men är starkt reducerat både tids- och innehållsmässigt. Varje träff börjar med en genomgång av det aktuella läget för kvinnorna och eventuella frågeställningar från gruppdeltagarna. Därefter följer en kunskapsförmedlande del med syfte att ge kvinnorna kunskaper om bakomliggande faktorer och konsekvenser av mäns våld mot kvinnor i nära relationer. De teman som lyfts i gruppen är våldsutövarens våld, skydd och säkerhet samt vardagspsykologi. Det är aktiviteten i gruppen som avgör när ämnena berörs, ibland hinner man mera än man tänkt ibland mindre.

Kort presentation av de 5 grupptillfällena

1:a träffen

Presentation, rutiner samt sekretess. Introduktion och definition av våld.

2:a till 5:e träffen

Makt och Kontroll, vardagspsykologi, ensamhet och kommunikationsmönster.

Reflektioner:

En erfarenhet vi fått av att arbeta med dessa kvinnor i grupp är att det är mera som förenar än skiljer dem från kvinnorna i Utvägsgrupperna.

Den dåliga självkänslan finns i båda grupperna. Skammen var dock större i denna grupp och kvinnorna tog på sig ännu större ansvar för det som hänt. ”Man får skylla sig själv”. Detta tema kommer igen även när det gäller polisanmälningar. Det finns mycket stor tveksamhet till att det skall vara någon idé eftersom man själv utsätter sig för stora risker genom sitt sätt att leva.

Vi har också sett att det finns många likheter när det gäller det sätt man får arbeta med sig själv när man har ett missbruksberoende och när man levt i en relation med våld. Båda handlar om beroende: Varför stannar man? Varför missbrukar man? Dessa kvinnor har en ökad sårbarhet eftersom samtalen om våldet kan väcka känslor som gör att missbruket åter startar. Det är mycket viktigt med en noggrann genomgång av vad som är våld. När gruppen börjar gäller reflektionerna det fysiska våldet men allt eftersom fokuseras alltmera på det psykiska, sexuella och latent våldet. Gruppledare med erfarenhet från både missbruk och våld ger styrka.

Diskussion:

Det är en del av kvinnorna som lever ostrukturerat och har svårt att komma ihåg saker. Eftersom denna gruppverksamhet kanske sker utanför den egna kommunen kan det vara skönt att ha med någon till lokalen den första gången. Hur gör man fortsättningsvis? Skjutsar? Skicka ett påminnelse-sms? Det egna ansvaret betonas starkt i AA-verksamheten. Gruppen fungerar bäst om alla kommer varför det kan vara fördel med någon form av påminnelse/uppbackning.

Vad är aktivt missbruk?

Samverkan mellan kommuner för att få grupper. Kostnader?

Är du intresserad av att ta del av mer detaljerad information om gruppverksamheten för våldsutsatta kvinnor i missbruk och beroende är du välkommen att kontakta:

Kerstin Samuelsson 0501-75 63 21

Carina Hagberg 0501-75 63 55

Du kan också konsultera personal på Utväg, för kontakt se hemsidan www.utvag.se